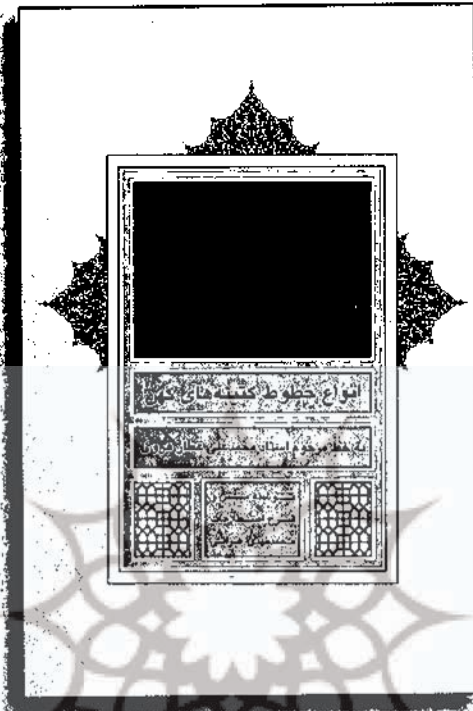

هنر آیه نگاری قرآن کریم

احیای کتیبه‌های کهن

- هنر آیه‌نگاری قرآن کریم
- به خط مرحوم استاد محمدعلی عطار هروی
- مؤلف: محمد مهدی هراتی
- تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه
- ناشر: انتشارات پیام آزادی

پیوندهای معنوی و هنری هنرمندان مسلمان می‌گویند: «افسوس که تأسیس هر موزه‌ای، چه در شرق و یا غرب، همواره با یغماگری میراث‌های عظیم هنری ایران همراه بوده است. آنها نه تنها مصاحف بی‌نظیر و یگانه، کتب خطی سراسر نقش و نگار و انواع دستبافته‌های ظریف و زیبا و گونه‌های مختلف ساخته‌های هنرهای فلزی، چوبی، سفال و کاشی و انواع مرقعات مختلف ما را به لطایف‌الحیل از دامان مادر جدا کرده و غریبانه در دیاری دیگر، برای بارور کردن و شکوفایی هنر و فرهنگ بی‌پایه خویش بکار گرفتند و بر پایه فنون ما، مکاتب جدید هنری خود را بنا کردند و بدین ترتیب خون تازه‌ای بر کالبد بی‌رمق حیات هنری خودشان تزریق کردند...»

بدبختانه به موازات آن بهره‌وری‌های استثمارگونه و ناصواب، ملت‌های مسلمان نیز، دچار فقر و رکود فرهنگی و هنری شدند و به عبارتی دیگر «کم‌خونی وی‌مایگی مزمن و خودباختگی» چنان‌گریبانگیرشان شد که از آنهمه موارث فرهنگی و تاریخی خود بریده و مفتون و اسیر ساخته‌ها و پرداخته‌های غریبه‌های سرزمین‌های دور شدند...»

لازم به یادآوری است که روش تألیف و بهره‌گیری

«اینهمه» را نیست و نگاه ساکنان «هنرگاه‌های ما» نسبت به آنهمه گنج شایگان، آنچنان مهجور و بیگانه است که با همه تلاش‌هایی که «علاقمندان» دارند کمتر ره بجائی برده است.

و در چنین شرایطی است که برخی از بازماندگان آن قافله سالارها، خود قلم برگرفتند تا به جبران آنهمه بی‌مهری در نهایت مهربانی، راز و رمز هنرهای سنتی و اسلامی را از سینه خویش بر بسینه کتابها نویسند و شیوه‌های از یاد رفته را ماندنی نمایند تا به نسل‌های امروز و سایر مشتاقان منتقل گردد و آن رشته گسسته، گره خورد تا شاید نسل امروز و دیروز به هم نزدیک‌تر شوند بدون تردید یکی از اینان دکتر محمد مهدی هراتی است که طی ۳۷ سال خدمات آموزش هنری خود بیش از سی جلد کتابهای آموزشی هنر را با تکیه بر مضامین مختلف هنرهای سنتی و بومی تألیف کرده است که کتاب هنر آیه‌نگاری در قرآن کریم نیز یکی از آنها است او در مقدمه این کتاب ضمن اشاره به

هرگاه که بحث از هنرهای ایرانی می‌شود بدون ذکر معماری و قالی ایرانی، آن مبحث و مقوله ناقص و عاری از هرگونه اعتباری است و هر وقت هم که معماری ما، مطرح شود اگر ذکری از گنبدها و طاق‌ها و قوسها و کاشی‌ها و کتیبه‌های آن نشود آنهم بی‌سرانجام خواهد بود. و چنانچه حرفی از عظمت گنبدها و مناره‌ها یا ظرافت کاشیها به میان آید نمی‌توان از هنرمندی کتیبه‌نگاران و جلوه‌های کلام ملکوتی حق تعالی در پیشانی محراب و منبر و طاق بلند مساجد یاد نکرد و زیباییهای موزون و شکوه آسمانی آن را ستایش نمود؟ و شاید برای بسیاری از علاقمندان به هنرهای ماندگار ایرانی، باور نکردنی باشد که دیگر از خیل آن چابک‌سواران عاشقی که انگشتان زرین آنان، ماهرانه قلم بر شمشه‌های زرین و ترنجهای مرصع و کتیبه‌های پرشکوه و سراسر نقش اسلیمی و ختایی می‌گذاشتند و «خط یار» را با خوش‌نقشی بسیار در قامت جلوه‌گاه «دیدار» آراسته و پیراسته می‌کردند کسی باقی نمانده و آنهمه خورشید سواران، همه به دنبال آن یگانه عالمتاب، در افق‌های زمانه غروب کردند و یادگارهای ماندگار خود را با دریغ بسیار باقی گذاشتند و از بداقبالی زمانه ما اینکه، امروزیان را هم توان رازگشایی

مطالب نظری و عملی همراه با توضیحات و حواشی مناسب به چشم می‌خورد. نثر روان و گویا همراه با تصاویر مستند و دی‌گرام شامل طرح ترکیبی جداول همراه با تعاریف و معرفی آیات آیه‌نگاری‌ها و نامهای الواح و خطوط با نظم و دقت بسیار تنظیم و ترسیم گردیده است که هریک از طرحهای سه و سی گانه با تقسیمات خاص خود، دانشنامه‌ای کوچک از انواع طرحهای کاربردی معماری کهن ایران است که برای اولین بار ارائه شده‌باشند. اصطلاحات و فهرست شرح و فهرست الواح و نامهای انواع خطوط در دو بخش جداگانه و منظم.

روش کار و تحقیق را برای علاقمندان و مشتاقان بسیار ساده و مفید نموده است.

صفحه آرایبی مناسب و استفاده از عناصر سنتی معماری و هنرهای سنتی و بهره‌گیری از رنگ آخواری و نخودی توسط آقای محمدعلی کشاورز با ابعاد تازه‌ای از کاربردهای عناصر سنتی را در گرافیک نشان می‌دهد و ترکیبهای استادانه خطوط مختلف، نوعی مستندسازی و نمونه‌سازی هنرمندانه را برای پژوهشگران و جوانان و دانشجویان هنر مطرح می‌کند که بیان‌کننده وسعت زمینه و عرصه کار هنری برای هنرمندان است.

افسوس چه بسیار از آن گوهرها، که از تطاول و تاراج زمانه و زمان، نتوانستند جان بدر برده و بر خاک شدند. تصمیم گرفتم که برای احیای این مکتب کاربردی و ناشناخته در هنر خوشنویسی، گام بردارم هرچند که راه ناهموار و پر سنگلاخ باشد. بنا به سابقه مودت و ارادتی که به مرحوم استاد داشتم از ایشان استدعا کردم تا با مدد از حافظه و خاطرات دیداری که از کتیبه‌های قرآنی در آثار و ابنیه کهن و اقتدار پرشکوه آنها داشتند تا آنجا که به یاد می‌آورند برای الهام و ایجاد نقشبندی بدیع آیات سبحانی در ترکیبهای موزون آن طاق‌های بلند بهره بگیرند...

می‌بینید که وقتی پای علائق در میان باشد هنرمند می‌تواند در ذهن خود از طرحهای گرد گرفته و از یاد رفته «استاد پیر» مدد گرفته و آنها را برای خلاقیت‌های تازه‌ای بکار بگیرد. «کتاب آیه‌نگاری در قرآن کریم» چنین ساختاری دارد که به شرف حضور استاد و پایمردی مؤلفی هنرمند شکل گرفت و طرحها از ذهن تبدیل به قوه و فعل شد و متناسب با نوع هریک از ترکیبها و جایگاه هر کدام، آیاتی انتخاب گردیده و براساس برنامه کار، کتابت آنها آغاز شده است.

در سراسر کتاب ابعاد آموزشی مختلف شامل

مؤلف نیز متکی بر تجربه دست اول است. او با بهره‌گیری از دانش و هنریکی از همان اساتید، مشترکاً کار تألیف را شروع کرد و در پی آن بوده است که «انتقال موارث فرهنگی و هنری» بدین ترتیب با شرایطی آگاهانه و شناخت انجام می‌گردد و در همین باره، ضمن معرفی مرحوم استاد محمدعلی عطار هروی می‌نویسد: «در این هنگامه پرآرز و نیاز قرن نامردمی‌ها، خوشبختانه هنوز هم در گوشه و کنار این سرزمین‌های پهناور، معدود اساتید گرانقدری وجود داشته‌اند که در حقیقت میراث‌دار سنتهای دیرین بوده و اسرار و کیمیای هنرهای غنی را در گنجینه سینه پر مهر و گهر خویش تا امروز حفظ نموده‌اند که بدون شک مرحوم استاد محمدعلی عطار هروی یکی از آنها بود که گزچه برف پیری بر چهره داشت اما پرتواشنایی‌های پرفروغش، گرد زمانه را از او زدوده است...»

و نویسنده درباره چگونگی شکل‌گیری کتاب و اهداف خود نوشته است:

«برای این بنده، همواره آیه‌نگاری‌های مختلف قرآنی و حتی حضور پراکنده اما موزون و استوار آنها در ابنیه و معماری اسلامی یکی از زمینه‌های اساسی و بسیار با ارزش تحقیق و کار هنری است...»